

Rajko Zaleznik

Učitelj praktičnega pouka na Šolskem centru v Velenju, upokojenec.

ZGODBA O KIPU MARIJE V ŠOŠTANJU

Uvod

Prispevek govori o kipu sv. Marije, zaščitnice trga pred poplavami, ki sta ga v 80. letih 19. stoletja na novo dala postaviti Franz in Maria Woschnagg. Namen tega prispevka je poznavanje kulturne dediščine in preteklosti Šoštanja.

*Glavni trg Šoštanja (Foto Dejan Tonkli).
Marijin steber je sveti Mariji posvečeno znamenje v obliki stebra, z Marijinim kipom na vrhu, ki danes stoji na Glavnem trgu v Šoštanju.*

Primerjava: Kip Marije iz Šoštanja (levo) in Lurška Mati božja (desno).

Zgodba Marijinega kipa v Šoštanju

V Šoštanju sredi Glavnega trga stoji kip sv. Marije v podobi lurške Matere božje. Šoštanjski kip je eden zgodnejših primerov tega tipa Marijine upodobitve v Sloveniji. Po izročilu jo nekateri domačini imenujejo Marija Rožnovenska. Nepoučeni so Marijo poimenovali tudi kot Lurško Marijo in celo kot kužno znamenje. Kristjani obeležujejo praznik Rožnovenske Matere Božje 7. oktobra. Marijin kip stoji danes na isti višini, kjer je stal ob prvi postavitvi leta 1892 in na istem trgu, takrat imenovanem Glavni trg (Hauptplatz). Leta 1952 so ga po 60 letih odstranili za skoraj 40 let. Časnik *Südsteirische Post* je 2. julija 1892 na tretji strani objavil zapis dopisnika z inicialkama O. C. o postavitvi Marijinega stebra v Šoštanju. Iz tega zapisa razberemo datum blagoslovitve Marijinega stebra, to je 14. junij 1892. Izvemo, da je bil kip postavljen na mestu starega, zidanega, v zadnjem času zelo poškodovanega križa. Na jožefinskem vojaškem zemljevidu (1763–1787) in kasnejšem franciscejskem katastru (1825)

ni zapisa o podobnem znamenju. O prvi postavitvi kipa Marije na trg ni najti jasnih in natančnih informacij, za to uporabimo formulacijo: »v 80. letih 19. stoletja.« Kip iz finega belega marmorja (višina 150 cm) sta v 80. letih 19. stoletja na svoje stroške dala na novo postaviti lastnik usnjarne Franz Xaver Woschnagg (1832–1912) in njegova žena Marija (roj. Kramer, 1843–1895). Izdelan je bil v kamnoseški in kiparski delavnici Franza Greina v Gradcu. Postavljen je bil na okroglem stebru, stoječem na kvadratnem podstavku, na katerem je bil vklesan napis »*Zur Ehre Gottes gewidmet von Franz und Maria Woschnagg 1892*«, kar v prevodu pomeni »*V Slavo bogu posvetila Franz in Maria Woschnagg.*«

Blagoslov novo postavljenega kipa Matere božje je 14. junija 1892 ob 6. uri zvečer menda vodil Mihael Napotnik, lavantinski knezoškof (obdobje službovanja 1889–1922). Le-ta je istega dne v župnijski cerkvi sv. Martina preko 500 birmancem podelil sveti zakrament birme. Prvotno je znamenje stalo sredi trga, na mestu nivoja vode ob veliki poplavi, ki jo je Šoštanj doživel oktobra leta 1887. Po besedah zgodovinarja in kronista Franca Hribernika je Paka po 14 dni trajajočih nalivih tako narasla, da je bil promet med Družmirjem in trgom dan in pol ustavljen in da je bilo mogoče priti v trg le na čolnih in konjih. Voda je povzročila veliko škode, saj je v spodnjem delu trga pri oknih tekla v hiše. Marija Rožnovenska naj bi poslej varovala prebivalce Šoštanja pred poplavami, ki pa so se ponavljale vse do regulacije reke Pake. Časopis Jutro 7. aprila 1911 med drugim poroča, da je bil kip postavljen že na začetku 80. let, ko sta (navajamo): »... stari Woschnagg in njegova gospa dala postaviti na šoštanjskem trgu soho sv. Marije z nemškim napisom.« Kljub nasprotujočim si podatkom o času postavitve pa lahko rečemo, da je bil za slovenske narodnjake najbolj sporen napis v nemščini. Ta in kasnejši napadi so seveda družino potisnili na nasprotno narodno stran in za dolga leta povzročili nasprotja, ki so se kazala v prav neverjetnih posledicah za prebivalstvo Šoštanja.

Zapis o postavitvi iz časopisa Domovina (2. julij 1892).

Franz Xaver Woschnagg (1832–1912), lastnik tovarne, ki je dal na trg postaviti kip sv. Marije v podobi Lurske Matere božje.

Zunanja podoba kamnoseške delavnice Franza Greina v Gradcu.

Marijin spomenik iz belega marmorja je v 80. letih 19. stoletja na trgu v Šoštanju izdelala delavnica graškega kamnoseka Franza Greina v Gradcu.

»Woschnaggov steber« leta 1892. Slika hrani Muzej Velenje, enota Muzej usnjarstva na Slovenskem v Šoštanju, desno: sveta maša na Glavnem trgu v času Kraljevine Jugoslavije.

Izdelava Marijinega spomenika

V prilogi k številki 161 Graškega ljudskega lista (*Grazer Volksblatt*) 16. julija 1893 je bil preko spodnje polovice dveh strani objavljen zapis: Kopališče Topolšica z okolico in izletniškimi točkami. V zapisu je med drugim tale zanimiv drobec. *»V severni smeri od Šoštanja, katerega trg, postavljen na obale zelene Pake, ni prijeten le zaradi svojih lepih zgradb, ampak tudi zaradi resnično lepega spomenika iz belega marmorja, ki ga je izklesal mojster Grein v Gradcu in sta ga Franz in Maria Woschnagg posvetila Kraljici nebes, se pride do /.../«.* Potemtakem sta zakonca Woschnagg spomenik naročila v veliki in sloveči kamnoseški in kiparski delavnici mojstra Franza Greina v Gradcu, na Anini cesti. Kamnoseška in kiparska obrt se je tam začela leta 1857. Franz Grein je bil tudi lastnik kamnolomov sivega in belega marmorja v Alpah, pa tudi serpentina in granita. Delavnico je leta 1897 motoriziral in leta 1900 zaposloval kar 300 delavcev.

Glavni trg okoli leta 1900.

Šoštanjski glavni trg v času med obema vojnama.

Glavni trg okoli leta 1900.

Glavni trg pred koncem monarhije.

Glavni trg okoli leta 1920.

Glavni trg v 30-ih letih 20. stoletja, na sliki tudi Pušnikov taksi.

Marija in trg

Marija Rožnovenska je prebivalstvo združevala ob različnih javnih prireditvah. Bila je pomemben del trga, ki je bil v različnih zgodovinskih obdobjih različno poimenovan. V 19. stoletju in vse do konca prve svetovne vojne se je imenoval Glavni trg (Hauptplatz), med obema vojnama Aleksandrov trg,

ob prvem poimenovanju ulic in trgov leta 1930 pa je bil znova poimenovan Glavni trg. Leta 1934 so ga preimenovali v Kralja Petra trg, v času druge svetovne vojne pa je nemški okupator ime ponemčil v Adolf Hitler Platz. Po drugi svetovni vojni je znova postal Glavni trg, leta 1953 je dobil ime Trg Maršala Tita, leta 1963 nato spet Glavni trg, leta 1981 pa je trg dobil ime po domačinih, narodnih herojih – Trg bratov Mravljakov. To poimenovanje je ostalo nespremenjeno tudi po osamosvojitvi Slovenije (1991) vse do leta 2020, ko se je trg ponovno preimenoval v Glavni Trg. Marija je prebivalstvo spremljala od časov Avstro-Ogrske monarhije in pridobitve mestnih pravic leta 1911, prve svetovne vojne, Kraljevine SHS, nato Kraljevine Jugoslavije, gospodarskih kriz, druge svetovne vojne in vse do osvoboditve.

Shod ob nastanku Kraljevine SHS leta 1918.

*Šoštanj, 9. september 1923. Okrožni zlet
DTE-Delavske telovadne enote Svobode Šoštanj.*

Druga svetovna vojna (1941–1945). Trg dobi ime Adolf Hitler Platz.

Odstranitev Marijinega kipa

Marijin kip je bil z Glavnega trga odstranjen po drugi svetovni vojni, leta 1952. Po kampanji proti postavljenemu kipu Marije Rožnovenske na trgu v Šoštanju je nekaj posameznikov, ki jih je oblast podpirala, kip skupaj s podstavkom odstranilo. Po pripovedovanju gospe Grete Srebre iz Lokovice se je v času, ko so Marijino znamenje odstranjevali, iz smeri soteske Penk s tovarnjakom pripeljal njen stric Anton Šumečnik (rojen je bil leta 1911 v Družmirju, umrl je leta 1993 v Celju), ki se je v tistem obdobju ukvarjal s kamnoseštvom. Sodeč po njegovi prisotnosti na trgu je precej verjetno, da je kamnosek za to odstranitev vedel. Gospa Greta, ki je preživljala otroštvo v Družmirju, je povedala, da ne ve, ali so se ti posamezniki z njenim stricem o prevzemu kipa že prej dogovarjali. Ker je kamnosek videl, kako je odstranitev potekala, je te posameznike opozoril, da imajo opravka z umetnino, s katero je treba lepo ravnati, saj je želel, da je ne bi poškodovali, ko so jo s pomočjo vrvi in ostalih delovnih pripomočkov z vrha okroglega stebra, stoječega na kvadratnem podstavku, spuščali proti tlu. Kljub njegovemu opozorilu je do poškodbe kipa vseeno prišlo. Po pričevanju gospe Grete Srebre je eden od teh posameznikov s kladivom objestno udaril po njem, tako da je na glavi nastala manjša razpoka. Poškodovani so bili tudi prsti ene od sklenjenih rok Matere božje, ki spodbujajo k molitvi. Te poškodbe, ki so nastale ob odstranitvi in pri večkratnem prenašanju in natovarjanju kipa na različna

prevozna sredstva, je potrdil kipar Franc Ravnjak iz Šoštanja, ki je kip leta 1990 obnavljal.

Mesto Šoštanj je leta 1952 dobil novo podobo, tlakovan je bil Glavni trg in odstranjen kip Marije.

Glavni trg leta 1955.

Anton Šumečnik je Marijin kip z Glavnega trga odpeljal najprej v Družmirje k (po domače) Muškerniku, iz Družmirja pa nato še isti dan v Celje, kjer je imel v dvonadstropni meščanski stavbi na Razlagovi ulici št. 7 poleg najemniškega stanovanja tudi kamnoseško podjetje, ki je zaposlovalo 60 delavcev. Njegovo stanovanje se je nahajalo v zgornjem nadstropju, kjer je bil Marijin kip nekaj časa shranjen (za vrati njegove spalnice). Šumečniku pa je takratna oblast v Celju kip zasegla in ga oddala v Muzejsko zbirko Laško. Iz dopisa Muzejske zbirke Laško z dne 23. 9. 1991, katerega podpisnika sta bila takrat Jože in

Pavla Majcen, je razvidno, da je Krajevna skupnost Šoštanj na lastno željo prejela točen prepis zabeležbe, ki jo je dal takratni upravitelj Valentiničeve muzejske zbirke v Laškem dr. Arnold Pernat. Zabeležba se je glasila: *»Bivši nameščenec Odpada Anton Šumečnik je dal kip Laški muzejski zbirki. Šumečnik trdi, da je kip odkupil od občine Šoštanj in zahteva izročitev kipa.«* Takratni Zavod za spomeniško varstvo Celje je menil, da je kip umetnina, ki jo je potrebno zavarovati. Za Šoštanjčane pa je bila s tem sled za Marijo izgubljena.

Vrnitev Marijinega kipa

Minili sta skoraj dve desetletji, ko je upravnik nekdanje Napotnikove galerije na Osnovni šoli Biba Röck, slikar, kipar in pedagog, posmrtno častni občan Občine Šoštanj Viktor Kojc, obiskal Muzejsko zbirko v Laškem in tam opazil tudi Marijin kip. Kip je bil shranjen v grajskem stolpu in depoju muzeja na gradu nad Laškim. Največja zahvala in zasluga, da je danes Marija v Šoštanju, gre tako prav Viktorju Kojcu in njegovemu poznavanju zgodovine mesta in prizadevanjem, da je treba Šoštanju vrniti tisto, kar je njegovo. Marijin kip je bil vknjižen v fonde Muzejske zbirke v Laškem v enoti *»Spomeniki in kipi«* pod zapisno številko 5. Na osnovi zapisa v inventarni knjigi in posredovanih fotografij lokacije kipa pred vojno v Šoštanju ni bilo zadržkov in kip je bil na prošnjo Viktorja Kojca poklonjen mestu Šoštanj in Napotnikovi galeriji. Septembra leta 1972 je Viktor Kojc s pomočjo sokrajanov – kovača Ivana Šolna in njegove žene Justine, Mirka Ferka in Antona Ocvirka – Marijin kip z gasilskim vozilom Gasilskega društva Šoštanj – mesto pripekljal v Šoštanj.

Kipa takrat zaradi nasprotovanja ni bilo mogoče postaviti na prejšnje mesto, zato so ga hranili pri sodarstvu Jevšenak. Sama Napotnikova galerija ni zbirala muzejskih predmetov, zbirala je le likovna dela naših sodobnikov, hranjenje pri Jevšenaku pa tudi ni bilo ustrezno. Iz korespondence z dne 26. 11. 1973 je razvidno, da je Viktor Kojc zaprosil Občinski komite Zveze komunistov Slovenije Velenje za dovoljenje, da lahko Marijin kip na reverz predajo Župnijskemu uradu Šoštanj. Župnijski urad je

na Napotnikovo galerijo naslovil prošnjo, da kip prevzamejo v varstvo, vendar kipa niso dobili. Mnenje Občinskega komiteja ZKS Velenje je bilo: »... da bi bilo najprimerneje kip prenesti v velenjski muzej, kjer naj bi ugotovili izvor in uredili vso potrebno dokumentacijo.« Kip so tako predali, nato je bil v spremstvu milice (danes policija) in predstavnikov takratne Občine Velenje, pod katero je takrat sodil tudi Šoštanj, konec leta 1973 prepeljan na Velenjski grad v Muzej Velenje. V začetku leta 1990 ga je skupina gradbincev Termoelektrarne Šoštanj z Velenjskega gradu pripeljala nazaj v Šoštanj.

Glavni trg okoli leta 1970.

Marijin kip je bil shranjen pri
sodarstvu Jevšenak v Šoštanju od
septembra 1972 do konca leta 1973.
Arhiv: Zdravko Jevšenak.

Marijin kip je bil
shranjen na Velenjskem
gradu od konca leta
1973 do začetka 1990.
Foto: Edvard Vučina.

NAPOTNIKOVA GALERIJA NA
OSNOVNI ŠOLI SIBA ROČEK ŠOSTANJ
Številka: 19/72
Datum: 19/9-1972

MUZEJSKA ZBIRKA LAŠKO
Tov. Majcen Pavla
L A Š K O

Vljudo prosimo za vrnitev marmornatega Marijinega
kipe, ki je v vaši muzejski zbirki, je pa dejansko
ugodovinski eksponat mesta Šostanj.
Predvidevamo, da bomo po kip prišli še ta teden v
dopoldenskih urah.

 Upravnik galerije
Viktor Kojc

Kojc Viktor

*Prošnja za vrnitev Marijinega
kipa, 19. september 1972.*

Ena Kojčevih dogodivščin je povezana z Marijin kipom, ki je stal na Glavnem trgu v Šostanju. Po vojni so ga najprej podrli, nato prodali nekemu kamnoseku, ga zaplenili in nato shranili v muzeju v Laškem, kjer niso vedeli, od kod je kip. No, potem je Kojc enkrat slučajno med obiskom v Laškem zagledal »šostanjsko Marijo« in jo v 70-ih letih pripeljal nazaj v mesto. Seveda je bila v tistih časih to huda reč, Kojca so obsodili, da zganja klerikalizem, kot učitelj bi lahko izgubil službo... Šostanjsko Marijo je povezanih še nekaj drugih dogodkov, saj so po mnogih letih kar dvakrat pripravili slovesnost ob ponovni postavitvi Marijinega kipa. Toda konec dober - vse dobro.

*Novi tednik, št. 23.,
12. junij 1997.*

NAPOTNIKOVA GALERIJA NA
OSNOVNI ŠOLI SIBA ROČEK ŠOSTANJ
Štev.: 19/72
Datum: 22/9-1972

MUZEJSKA ZBIRKA
L A Š K O

Zadeva: Zahvala

Ze marmornat Marijin kip v naravni velikosti, ki je svoj čas dolga leta stal na šostanjskem glavnem trgu in ste ga odstopili oziroma poklonili naši Napotnikovi galeriji, se vam najiskrenejše zahvaljujemo.

Tovariško vas pozdravljamo!

 Upravnik galerije
Viktor Kojc

Kojc Viktor

*Zahvala za vrnitev
Marijinega kipa,
22. september 1972.*

*Prepis iz dokumenta, ki ga je Viktor Kojc naslovil na ZKS
– Velenje:*

KOJC VIKTOR

Šoštanj, 26. 11. 1973

Gregorčičeva 1

OBCINSKI KOMITE ZKS - VELENJE

ZADEVA: MARIJIN KIP

MOJ RAZGOVOR S TOVARIŠEM DOLEJŠIJEM V VAŠI PISARNI

Ko sem pred več kot letom dni obiskal Muzejsko zbirko v Laškem, sem tamkaj opazil tudi marmornat Marijin kip, ki je svoj čas stal na Glavnem trgu v Šoštanju. Kako je kip prispel iz Šoštanja v Laško, ne bom opisoval, ker je vsem domačinom poznano. V Laškem so ga dali v svojo muzejsko zbirko zato, ker je Zavod za spomeniško varstvo v Celju odločil, da je kip umetnina, ki jo je treba očuvati.

Po razgovoru z upravnikom Muzejske zbirke v Laškem so bili pripravljeni vrniti Marijin kip v Šoštanj, in to zaradi naših dobrih medsebojnih odnosov, brez odkupnine. Kot upravnik Napotnikove galerije sem na Muzejsko zbirko v Laškem dne 19. 9. 1972 napisal prošnjo za vrnitev kipa oziroma dodelitev naši galeriji. Kip smo dobili takoj in so ga v Šoštanj pripeljali gasilci. Dne 22. 9. 1972 pa smo Muzejski zbirki v Laškem poslali zahvalo, ker so nam kip odstopili povsem brez plačno. Ker Napotnikova galerija v Šoštanju nima muzejskega značaja, saj zbira le likovna dela naših sodobnikov, sem predlagal, da se kip odstopi v varstvo in proti reverzu Šoštanjski župniji. Župnijski urad v Šoštanju je na Napotnikovo galerijo naredil prošnjo, vendar kipa niso dobili. Za to se danes obračam na gornji naslov kot bivši upravnik Napotnikove galerije, da se le – tej dovoli oddati kip v varstvo Župnijskemu uradu v Šoštanju, kamor bi po mojem znanju kot sakralni objekt tudi spadal.

Kljub temu, da nisem več upravnik Napotnikove galerije, sem zainteresiran / zaradi ljudskih govoric /, da se stvar po več kot enem letu uredi. Odkar smo kip pripeljali, je že vse skozi pri Jevšenakovih v Šoštanju, kar je tudi zelo nerodno, saj gre za privatni prostor, ki so ga gostoljubno odstopili za shrambo kipa. Vsa dokumentacija v tej zvezi vam je na vpogled v arhivu Napo-

tnikove galerije pri osnovni šoli Biba Röck v Šoštanju, ki je tudi lastnik galerijske zbirke.

Ker gre pri vas za dokončno instanco, vas vljudno prosim, da me obvestite, če ste pripravljeni dovoliti osnovni šoli Biba Röck, da kip odstopi Župnijskemu uradu v Šoštanju, ker bi rad, da se zadeva dokončno reši in da zaključim, kar sem začel. Za stvar pa sem se zavzel za to, ker je kip iz plemenitega materiala in umetnina ter navsezadnje last vseh Šoštanjčanov, med katere spadam tudi jaz.

V pričakovanju vašega pozitivnega odgovora vas tovariško pozdravljam.

Postavitev kipa Marije na trg

Ponovno postavitev kipa Marije na Trg bratov Mravljakov je leta 1989 predvideval ureditveni načrt Šoštanja, ki so ga izdelali na Zavodu za urbanizem Velenje. Pri naročilu izvedbenega projekta je Krajevno skupnost Šoštanj zastopal Matjaž Natek. Tehnično poročilo je bilo izdano novembra 1989. Vodja projekta je bil Marko Vučina. Odgovorni projektant je bil Edvard Vučina, ki je izdelal tudi načrte. Za izvajalca del je Krajevna skupnost Šoštanj izbrala Gradbeno podjetje Gradis iz Celja. V nasprotju s prvotno postavitvijo so kip po ureditvenem načrtu spomladi leta 1990 postavili na rob trga, tako da je bil Marijin pogled usmerjen proti severozahodu.

Slovesnost ob postavitvi kipa Marije

Ob ponovni postavitvi kipa Marije na trg je Krajevna skupnost Šoštanj v nedeljo, 24. junija 1990, na Trgu bratov Mravljakov pripravila slovesnost. Tri tisoč ljudi se je zbralo v nedeljo dopoldne v središču Šoštanja. Prišli so od vsepovsod, od blizu in daleč. Želeli so se pokloniti nečemu, kar jim je bilo v preteklosti odvzeto in znova vrnjeno. Spregovoril je predsednik sveta Krajevnne skupnosti Šoštanj Matjaž Natek, ki je Marijin kip tudi odkril. V programu so sodelovali še Godba Zarja Šoštanj in Mešani pevski zbor Svoboda Šoštanj. Vnukinja likovnega pedagoga Viktorja Kojca Špela Kojc je ob tem ponovnem odkritju

Lega postavitve za Marijin kip.

Idejna zasnova postavitve za Marijin kip.

Edvard Vučina, odgovorni projektant postavitve kipa Marije na Velenjskem gradu leta 1989.

Kipar Franc Ravnjak med obnovo kipa v začetku leta 1990.

Marijinega spomenika nekje zapisala: »Marija svojim meščanom v ponos, saj jim daje upanje, vero in veselje. Bila je odvzeta in znova vrnjena. Zato njeno prisotnost še toliko bolj cenimo.«

Postavitvi kipa Marije na Trgu bratov Mravljakov.

Slovesnost ob postavitvi kipa Marije. Nedelja, 24. junij 1990.

Blagoslov Marijinega znamenja

Blagoslov Marijinega znamenja na Trgu bratov Mravljakov je na lepo junijsko nedeljo leta 1991, ko je Slovenija postala samostojna država, opravil župnik, monsinjor Jože Pribožič. Šoštanjčani verjamemo, da se je pot naše Marije, ki s sklenjenimi rokami in rožnim vencem spodbuja k molitvi, za vedno končala na tem trgu, kjer je njeno mesto, in da živi z nami, da v luči vere

Vrnjeno, kar jim je bilo odvzeto: Slovesnost ob postavitvi kipa Marije. Nedelja, 24. junij 1990.

razveseljuje in spremlja živahne procesije na dan lepe nedelje ter daje lepo sporočilno podobo kulturnozgodovinskega spomenika mesta Šoštanj. Čaščenje Marije kot Matere božje je skoraj tako staro kot krščanstvo. Kip brezmadežne je dobil svoje značilno mesto na številnih javnih znamenjih v mestih in trgih, posebno v času epidemij kuge, zato to podobo imenujemo tudi kužno znamenje.

Marija Rožnovenska

V domači kraj si se vrnila,
spet trg krasiš, ti mati mila.
Pod gradom zdaj ljubezen sije,
v srcih naših radost bije.
Naj tisoče piščali sv. Mihaela tebe slave,
naj drevi zvonovi vsi zapoje,
tja do Slemenaja naj odmevajo ...

(Besedilo pesmi: Agata Šumnik Zgonec)

Blagoslov Marijinega znamenja.

Ob odkritju spominske plošče

Ob 20. obletnici ponovne postavitve kipa Marije na mestni trg je na rožnovensko nedeljo, 3. oktobra 2010, Krajevna skupnost Šoštanj pod njim svečano odkrila spominsko ploščo. V programu je sodeloval tudi cerkveni pevski zbor župnije sv. Mihaela. Spominsko ploščo so skupaj odkrili: zgodovinar, dr. Miran Aplinc, predstavnik Krajevne skupnosti Šoštanj Bojan Rotovnik, župan Občine Šoštanj, takrat tudi poslanec v Državnem zboru Republike Slovenije Darko Menih ter častni občan Občine Šoštanj, župnik, monsinjor Jože Pribožič, ki je ob koncu ploščo tudi blagoslovil. Dogodek je sodil v sklop prireditev ob občinskem prazniku in predvsem prazniku Krajevne skupnosti Šoštanj. Postavitev spominske plošče na podstavek pod kip po eni strani predstavlja premik k poznavanju zgodovine domačega kraja, po drugi strani pa tudi odpravljanje nejasnosti o kulturno-zgodovinskem spomeniku, ki je varovalni simbol pred poplavammi in je kot tak prepoznavna veduta Trga bratov Mravljakov v Šoštanju.

Preureditev Trga bratov Mravljakov

Preureditev Trga bratov Mravljakov se je pričela v ponedeljek, 19. avgusta 2019, in se zaključila junija 2020. V tem sklopu preureditve je Občina Šoštanj izvedla rekonstrukcijo trga v skupni površini 3.000 kvadratnih metrov. Dela je izvajalo podjetje Nivig iz Šoštanja. Projekt preureditve trga je v osnovi težil k spremembi lokacije Marijinega kipa. Septembra 2019 so

*Župan Občine Šoštanj
Darko Menih in župnik
monsinjur Jože Pribožič
pri odkritju spominske
plošče.*

*Cerkveni pevski zbor župnije sv.
Mihaela ob odkritju spominske
plošče.*

*Udeleženci odkritja spominske plošče. Nedelja, 3. oktober
2010. Foto: Dejan Tonkli.*

Marijin kip začasno umaknili v depo Muzeja usnjarstva na Slovenskem. Po končani preureditvi so ga nato v dveh delih 11. maja 2020 vrnili na trg. Postavili so ga po znanih zgodovinskih dejstvih na oblikovan podstavek na mesto, kjer je stal ob prvi postavitvi leta 1892. Obnovo kipa je vodil šoštanjski kipar Franc Ravnjak. Svet Občine Šoštanj je na 10. redni seji 17. junija 2020

sprejel odlok o preimenovanju Trga bratov Mravljakov v Glavni trg. Glavni trg je historično trško jedro, je v celoti zavarovano kot nepremična kulturna dediščina in je kot tako pomembno v smislu zgodovinskega elementa v mestu.

Kip sv. Marije Rožnovenske sta v 80. letih 19. stoletja dala postaviti zakonca Woschnagg.

Prvotno je znamenje stalo sredi trga, na mestu nivoja vode ob veliki poplavi.

1952 je kip takratna oblast odstranila.

KS Šoštanj ga je 1990 ponovno postavila na trg.

Spominska plošča

je postavljena

ob 20. obletnici

vrnitve kipa na mestni trg.

Krajevna skupnost Šoštanj, 2010

Besedilo na spominski plošči pod kipom sv. Marije Rožnovenske.

Prenova trga in postavitev kipa.

*Kipar Franc Ravnjak med obnovo kipa Marije.
Foto: Dušan Dobnik.*

Zaključek zgodbe o kipu Marije v Šoštanju

Ob zaključku te zgodbe gre zahvala Jožetu in Pavli Majcen, takratnima upraviteljema Muzejske zbirke Laško, ki sta leta 1972 pomembno prispevala k brezplačni vrnitvi Marijinega kipa. Prav tako se je treba zahvaliti tudi Viktorju Kojcu, ki je našel kip in ga s pomočjo sokrajanov septembra 1972 pripeljal v Šoštanj. Pomembno je omeniti tudi nekdanjega kamnoseka iz Celja (rojenega v Družmirju) Antona Šumečnika, ki je ohranil Marijin kip v podobi lurške Matere božje. Marijino znamenje na Glavnem trgu, ki predstavlja jedro Šoštanja, je pomnik, postavljen kot varovalni simbol pred poplavami. Pomniki niso samo spomin na nek čas, ki je minil, ampak pogosto oblikuje našo osebnost in odnos do življenjskih vrednot. Kdor ne spoštuje pomnikov svojih predhodnikov, tudi ne more pričakovati, da bodo generacije, ki prihajajo ohranjale spomin na njihove vrednote in delo.

Zgodba o Mariji se je končala s srečnim koncem. Mnoge druge zgodbe pa niso imele te sreče.

*Razstava: ZGODBA O KIPU MARIJE V ŠOŠTANJU,
knjižnica Velenje, 18. februar 2019.*

Viri in literatura

Objavljeni viri

- Aplinc, Miran. »Hišna imena v Trgu bratov Mravljakov skozi čas.« V: *List: revija za kulturna in druga vprašanja občine Šoštanj*. leto XXIII, št. 11, 28. november 2019, str. 2–3.
- Aplinc, Miran. »Odkritje spominske plošče pod kipom Marije Rožnovenske v Šoštanju.« V: *List: revija za kulturna in druga vprašanja občine Šoštanj*. leto XVII št. 11, 2. december 2010, str. 23.
- *Domovina*. »Iz Šoštanja.« Leto II. V Celju, dne 2. julija 1892, št. 13.
- *Graški ljudski list* (Grazer Volksblatt). 16. julij 1893, št. 161.
- *Jutro*. »Iz slovenskih krajev.« l. 2. 7. april 1911, št. 399.
- *Novi tednik*. 12 junij 1997, št. 23. Intervju: Viktor Kojc.
- Poles, Rok. »Birma in Marijin kip.« V: *List: revija za kulturna in druga vprašanja občine Šoštanj*. leto XXI. št. 2. januar 2016, str. 5.

- Razstava: Družmirje »Bila je vas, zdaj je jezero.« Damijan Kljajič, 2020.
- *Savinjski vestnik*. »Inšpektor za delo pri MLO Celje« št. 50, 19. december 1953, str. 1.
- *Südsteiresche Post*. »Schönstein.« 2. julij 1892, št. 62, str. 2.
- Zaleznik, Rajko. »Dopolnjena zgodba o kipu Marije v Šoštanju.« V: *List: revija za kulturna in druga vprašanja občine Šoštanj*. leto XXII, julij, avgust 2018, str. 6.
- Zaleznik, Rajko. »Šoštanjska Marija Rožnovenska.« *Naš čas*. 8. september 2005.
- Zaleznik, Rajko. »Zaščitnica novega obdobja v razvoju Šoštanja.« *Naš Čas*. 10. september 2015.

Literatura

- Aplinc, Miran. *Vošnjaki, industrialci iz Šoštanja*. Zavod za kulturo, Šoštanj, 2005.
- Hribernik, Franc. *Mesto Šoštanj: zgodovinski opis*. Uredil, spremno besedo in opombe napisal Tone Ravnikar. Prvi ponatis – Šoštanj: Občina, 1998.
- Ravnikar, Tone. *Pozdrav iz Šoštanja*. Šoštanj: Občina, 2011.

Arhivski viri

- Prošnja za vrnitev Marijinega kipa, št. 19/72, 19. 9. 1972.
- Zahvala za vrnitev Marijinega kipa, št. 19/72, 22. 9. 1972.
- Krajevna skupnost Šoštanj. Dopis naslovljen na Muzejsko zbirko Laško, 11. 9. 1991.
- Muzejska zbirka Laško. Dopis naslovljen na Krajevno skupnost Šoštanj, 23. 9. 1991. Izvedbeni projekt postavitve Marijinega kipa na Trgu bratov Mravljakov v Šoštanju. Arhiv: Zavod za urbanizem Velenje, 1989.
- SI ARS, Zbirka kart in zemljevidov, franciscejski kataster Šoštanj, 1825. Grabnar in Rajšp. Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, Opisi, 5. zvezek, str. 45–46.

- Kip Marije v Šoštanju: Dokumentarna reportaža: Produkcija in producent, studio Mozaik. Kamera in reportaža Tomo Čonkaš, pobudnik Rajko Zaleznik. Avgust 2017.

Ustni viri

- Greta Srebre iz Lokovice: Pričevanje o odstranitvi kipa z Glavnega trga leta 1952.
- Anton Ocvirk iz Šoštanja: Pričevanje o udeležencih pri prevozu Marijinega kipa iz Muzejske zbirke Laško septembra leta 1972.
- Zdravko Jevšenak iz Velenja: Pričevanje o kipu Marije. Kip je bil shranjen pri sodarstvu Jevšenak v Šoštanju od septembra 1972 do konca leta 1973.
- Franc Ravnjak iz Šoštanja: Obnova Marijinega kipa leta 1990. Obnova Marijinega kipa, 2020.